ЄВРОПА 22.06.2026 | Анатоль Калецький

У десяту річницю референдуму про Брексит

Стармер іде у відставку. Новий лідер Великої Британії зможе врятувати економіку та лейбористів, якщо почне зближення з ЄС

Вже найближчими днями правляча у Великій Британії Лейбористська партія обере нового лідера, який змінить Кіра Стармера, вкрай непопулярного прем'єр-міністра країни. Але ця перспектива не вселяє надії на політичне чи економічне поновлення. У британській пресі і, що ще важливіше, на світових фінансових ринках склався консенсус, що будь-який перегляд провальної політики уряду Стармера лише посилить ситуацію. Згадується питання ультраконсервативного прем'єр-міністра вікторіанської доби, лорда Солсбері: «Зміни? А хіба ситуація вже недостатньо погана?».

Але є вагомі причини вважати, що цей консенсус є хибним. По-перше, всі потенційні наступники Стармера відкрито визнають, що прискорення темпів зростання економіки є необхідною умовою не лише бюджетної платоспроможності країни, а й політичного виживання Лейбористської партії. По-друге, всі претенденти розуміють (навіть якщо не визнають це відкрито), що нездатність лейбористів підвищити темпи зростання економіки була зумовлена «первинним гріхом» передвиборчої кампанії Стармера у 2024 році.

Стармер обіцяв змінити похмуру економічну ситуацію в країні після 14 років провальної політики консервативних урядів, але не відмовляючись при цьому від їхніх найважливіших макроекономічних рішень. Якщо конкретно, його передвиборчий маніфест включав два безглузді зобов'язання, які позбавляли його шансів покращити економічне становище Великої Британії: дотримуватися колишніх нереалістичних бюджетних планів без підвищення масових податків і зберегти «червону лінію» консерваторів у відносинах із Європою після Брекситу.

Економічне зближення з Європою одразу підштовхне вперед британську економіку

Політика бюджетної економії та Брексит були головними причинами економічної та політичної кризи, з якою лейбористи обіцяли впоратися, тому Стармер був приречений на провал. Щоб досягти успіхів, його наступник має відмовитися від однієї з цих обіцянок – або одразу двох. Відмова від «червоної лінії» торі у відносинах з Європою виглядає привабливішим варіантом, ніж підвищення масових податків. Економічне зближення з Європою одразу підштовхне вперед британську економіку, а також підвищить внутрішньополітичну підтримку нового прем'єр-міністра.

У десяту річницю референдуму про Брексит економічні витрати виходу з Євросоюзу стали надто очевидними, щоб хтось міг їх заперечити. Достовірні оцінки збитків варіюються від катастрофічної втрати 8 відсотків ВВП до щонайменше 1 відсотка. Навіть переконані прихильники Брекситу вже не сперечаються з цим, хоча й стверджують, що порівняльне збіднення країни є «ціною, яку варто заплатити» за відновлення національного суверенітету.

У будь-якому разі політика зближення з Європою може забезпечити новому прем'єр-міністру не тільки позитивні економічні новини. Згідно з останніми опитуваннями, 57 відсотків виборців вважають, що Велика Британія припустилася помилки, вийшовши з ЄС. На думку Джона Кертіса, найбільш шанованого в країні аналітика поведінки виборців, це говорить про «рішучий і послідовний розрив із Брекситом».

57 відсотків виборців вважають, що Британія припустилася помилки, вийшовши з ЄС

Розчарування не зводиться лише до економіки. Брексит просто не виконав обіцянок тих, хто за нього агітував. Чиста імміграція в країні не зменшилася, а збільшилася, причому майже вдвічі: з 240 тисяч у 2016 році до 431 тисяч у 2024-му. Темпи примусового відтоку громадян ЄС значно відстають від темпів припливу неєвропейської імміграції, що стимулюється сім'ями та роботодавцями, серед яких і сама держава.

Зміна громадської думки щодо Європи посилюється

демографічними змінами, що скорочують підтримку Брекситу. За оцінками, після референдуму 2016 року померли близько трьох мільйонів літніх виборців (а це ключовий електорат Брекситу), при цьому до списків виборців було включено 2,5 млн молодих виборців (майже всі вони проти Брекситу), а, починаючи з наступних виборів, до них приєднаються ще й 16-річні підлітки.

Для нового прем'єр-міністра політично навіть важливішими є тактичні аргументи на користь зміни європейської політики. Будь-яке реальне перезавантаження відносин Великої Британії та ЄС вимагатиме переговорів, які, найвірогідніше, не закінчаться до наступних загальних виборів (вони мають відбутися до серпня 2029 року), тому новий уряд технічно зможе виконати обіцянки передвиборчого маніфесту лейбористів 2024 року в ході поточного парламентського терміну, навіть незважаючи на підготовку до відмови від «червоних ліній» колишніх урядів. Процес можна розпочати з серйозного обговорення європейського майбутнього Великої Британії, включно з табуйованими темами вільного пересування людей та потенційного повернення до повного членства в ЄС.

Вже саме оголошення, що такий перегляд буде проведено після виборів 2029 року, справило б перетворюючий ефект. В економіці можливість повернення в єдиний європейський ринок різко підвищила б ділову впевненість і відродила інтерес інвесторів до британських активів, включно з держоблігаціями. А в політиці ця ідея змогла б об'єднати прогресивних виборців-інтернаціоналістів, які зараз розкидані між лейбористами, зеленими та ліберальними демократами.

Цей потрійний розкид у таборі лівих став подарунком для крайньої правої партії Reform UK Найджела Фараджа, яка завдяки підтримці приблизно 30 відсотків виборців (переважно завзятих прихильників Брекситу та тих, хто незадоволений імміграцією) здобула вражаючих перемог на місцевих виборах, що проводилися за мажоритарним принципом. Враховуючи, що 83 відсотки виборців лейбористів, 84 відсотки – ліберальних демократів і 82 відсотки – зелених заявляють, що хотіли б скасування Брекситу, Європа є єдиною реальною темою, здатною підштовхнути більшість британських виборців до «тактичного голосування», тобто до підтримки будь-яких шансів торі та партії Reform UK у всіх виборчих округах.

Нещодавній аналіз компанії Ipsos показав, що, пообіцявши провести референдум про повернення в ЄС, можна збільшити частку виборців, які «замисляться про голосування за лейбористів», з 31 до

45 відсотків, при цьому скоротивши частку тих, хто не розглядатиме варіант лейбористів, з 62 відсотків до 42 відсотків. Крім того, ця обіцянка «підвищить привабливість лейбористів в очах прихильників решти всіх партій», збільшивши «частку тих, хто готовий задуматися про голосування за лейбористів, на 13-16 пунктів у всіх групах, навіть серед ймовірних виборців консерваторів (з 26 до 41 відсотка) і партії Reform UK».

У відносинах Британії та ЄС політична доцільність та економічна логіка вказують в одному напрямку. Новий лідер Лейбористської партії може пообіцяти перегляд Брекситу, а подальше піднесення ділової впевненості та ентузіазму виборців допоможе вирішити решту важких завдань. Після шести невдалих урядів поспіль та багаторічної економічної слабкості Велика Британія зможе вперше за десятиліття отримати успішного прем'єр-міністра.

(c) Project Syndicate 2026

Анатоль Калецький

Анатоль Калецький (Anatole Kaletsky) – головний економіст та співголова Gavekal Dragonomics. Колишній оглядач Times of London, Financial Times, автор книг «Капіталізм 4.0» та «Народження нової економіки».